

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

Nóvay ephemeriden, cui titulus „Fejérmegyei Napló“ a vobis institutum ad catholicarum partium proposita promovenda, id eundem probamus libenter. (Az általalok katolikusok írtékveseinek előmozdítására „Fejérmegyei Napló“ cím alatt létesített új lapot mi örömmel helyesljük.) XIII. Leó pápa Zichy Nándor grófnak 1895. márc. 6-án.

Előfizetési árak:

Egészévre 12 korona, félévre 6 korona, negyedévre 3 korona.

Egyes szám ára 10 fillér.

Megjelenik minden kedden, csütörtökön és szombaton este.

Szerkesztőség: Jókai-utca 10.

Kiadóhivatal: DEBRECZENYI GYULA KÖNYVNYOMDÁJA (Iskola-utca 4. sz.)

Az ipartörvény revíziója.

(R. K.) Nem hiszem, hogy az egész országban volna egy iparos, vagy egy iparhatóság, amely a mi ipartörvényünknek rámondaná, hogy jó, vagy legálább megfelelő. Az 1884. évi XVII. törvényeziknek az lenne a föladata, hogy a becsületes ipart megvédelmezze, a tisztességes iparosnak megadja a módot arra, hogy iparát háborítatlanul gyakorolhassa, és végül egyenesen missiója lenne a törvénynek, hogy a hazai ipart megoltalmazza. Az ipartörvény hivatását nem teljesíti. Kerékkötő ott, a hol az iparnak föltétlenül szabad mozgásra van szüksége és végletekig menő szabadságot ad ott, hol az iparnak, iparosnak és a nagy közönségnek egyaránt szüksége volna a törvény védelmére.

Nem új dolgok ezek. A kereskedelmi miniszteriumban rizmaszámra fekszik a sok memorandum, amelyben egyes ipari körök, sőt iparhatóságok rámutatnak a törvény hiányaira és veszedelmeire.

Hogy a honi ipar olyan nehezen és lassan tud megerősödni, abban nagy része van az ipartörvénynek. A kereskedelmi miniszteriumban köztudomás szerint már dolgoznak is az 1884. évi XVII.

törvényezik revízióján. Ha megnézzük a törvényt s megfigyeljük annak hatását a gyakorlati életben, lehetetlennek tartjuk, hogy egyszerű revízióval segíteni lehessen a bajon. Egészen új, más alapokon nyugvó és más szellemtől áthatott törvényre van szükségünk.

A bástyafalakkal körülzárt czéhrendszer, amely első sorban nem az ipart, hanem a mester érdekét tekintette, olyan mértékben volt nálunk kifejlődve, hogy annak keretében iparpolitikáról alig beszélhetünk. Az egész ország érezte a czéhrendszer nyűgét és hangosan követelte, hogy szabadítsa meg tőle a kormány az ország iparát. 1872-ben a törvényhozás csakugyan merész határozattal egyszerre megszüntette a czéhrendszert és megteremtette a szabadipart. A legnemesebb intenczióval, de minden gyakorlati tudás nélkül alkotta meg a törvényhozás az 1872. évi VIII. törvényezikket, mely a szabadipart a legteljesebb mértékben biztosítja. Egyik végletből a másikba estek. Hogy megszabaduljanak a czéhrendszer bilincseitől, bitang jószágoknak nyilvánították az ipart, hogy kénye-kedve szerint garázdálkodják benne, a ki csak akar. Az átmeneti hiánya, az élet követeléseinek figyelmen

kívül hagyása csakhamar képtelen helyzeteket teremtett. A nagy lelkesedéssel fogadott szabadipar csak a szélhámosok seregét szaporította, s a szabadipar csakhamar szabadossá lett. Tizenkét esztendő alatt a törvényhozás is kénytelen volt konstatálni, hogy a fék nélküli való szabadipar csak a szélhámosoknak ad elszöbbséget a becsületes munkás fölött, s hogy nem sokat lendített a tisztességes iparon, a mikor megsemmisítve a czéhrendszert, nem gondoskodott a becsületes ipar megvédelmezéséről.

Az iparosok és a nagy közönség még nagyobb erővel követelték az új törvény módosítását, mint annak idején a czéhrendszer eltörlését. A törvényhozás nem is térhetett ki a jogos követelés elől. Elkészült az 1884. évi XVII. törvényezik. Akkor azonban elkövettek azt a hibát a törvény szerkesztői, hogy nem nézték a törvény hibás szellemét, hanem egyszerűen kibovítotték a régi törvényt a tizenkét év alatt tapasztalt visszaélések megakadályozására tervezett intézkedésekkel. Nem gondoltak arra, hogy olyan törvényt, a melyet kisebb-nagyobb megvárázódások nélkül soha sem lehet megbolygatni, nem szabad a már tett tapasztalatok egyszerű beiktatásával állandó-

A FEJÉRMEGYEI NAPLÓ TÁRCZÁJA.

A régi szent Péter bazilika és a kripták.

Írta: Minimus.

Két más nagy oszlop tartotta a diadalíveket, mely a tulajdonképeni szentélybe vezetett, a hol a hű apostol sirja volt.

Emek a helye változatlanul mindig ugyanaz volt. A császár az ugynevezett arcát, ivet emeltette közvetlenül föléje, melyet „királyi ház“ nével illetnek a régi íráskor ékessége és kincsei miatt. A sirt fel nem nyitották soha. Egyetlen egy alkalom volt csak, a mikor néhány pillanatot lehetett vetni a tulajdonképeni sirüregbe. Ez történt 1594-ben, mikor a Confessio környékén a talajt kissé fel akarták emelni.

Torrigo jelentése szerint a pápa, VIII. Kelemen és néhány körülálló a sirüreg boltozatán nyilást vettek észre, mely vagy magától került oda, vagy a földmunkások okozták. Sajnos, hogy a jeles tudós a száraz feljegyzésen kívül semmit se hagyott e körülményről hátra.

A sirra emelték a föltárat, mely ma is a pápa kiváltságos oltára, ott másnak miséznie nem szabad, csak pápai irott engedélylyel. Az oltár fölé borult a baldachin, melyet négy porfir-oszlop emelt. Maga a baldachin aranyozott ezüztől volt és 2704 fontot nyomott. Később Görögországból hozatott oszlopok is ékesítették, mint a most is meglevő spiráli-alakuak. Az oltár asztala szinezüs volt, arany rámban, hatvan drágakövel.

Az arca előtt függött a nagy aranylámpa 35 font tiszta aranyból, melyet ötven delfin alakjából állítottak össze művésziesen az ötven láng számára. Az oltár előtt négyszögben négy hatalmas gyertyatartó állott, mindegyik háromszáz font ezüztől. Az oltár később Hadrián pápa egészen bevonatta arany pléhvél, sőt még a talajt is ezüst réteg borította.

Hosszabban időztünk a Confessio leírásánál, mert az óriási kincsek e halmaza fogalmat adhat arról a tiszteletről, melyvel e szentélyt az egész kereszténység körülvette, s mely egynagyan hatalmas bizonyíték mindenféle modern, százszor megzáfolt támadás ellen, szent Péter sirjának és testének valódiságát illetőleg.

De következtetést lehet vonni a templom egyéb részeinek gazdagságára is. Nem hiába nevezték fényben sugárzó csarnoknak.

A már említett diadalíven óriási mozaik-kép volt, gazdag aranyékesítéssel, melynek főalakja a nemes császár Konstantin volt, a mint az Üdvözítőnek és szent Péternek felajánlja a bazilika mintáját, halálból a kereszténység iránt, mint az 1525-ig fennállott aranybetűs írás hirdette:

„Quod duce Te mundus surrexit
In astra triumphans
Hanc Constantinus victor tibi
Condidit aulam.“

Legérdekesebbek a templom külső és belső parkányzatain mindenféle elszórt feliratok prózában és versben, melyek a mellett, hogy ragyogó példáját adják a császár hálás érzelmeinek, néhány ismeretlen körülményt is segítettek

felderíteni. Például, hogy a császár tíz hónapig súlyos beteg volt, melyből meggyógyulása szerint szent Péter közbenjárására menekült meg.

A nagyszerű bazilika hamarosan közép-pontja lett a kereszténység vágyainak, végeztéje a zarándok utaknak, s falain belül nagyon sok nagy esemény játszódott le, vette kiindulását vagy végződött. Közötte idővel egész sereg templom, kolostor, kápolna keletkezett, melyek mind az anya bazilika-ármékában éltek: az özönlő zarándok seregek alamizsnájából.

Néhány közülük épen zarándokház volt, mint az, melyet szent István első királyunk alapított a magyarok számára. Ez a bazilika déli oldalán emelkedő kis templomból állott, melyet valamelyik pápa a szentnek ajándékozott, hogy alapítási szándékának végrehajtásában segítségére legyen. Nem is nevezték másként a régi kormányokban, mint „a magyar szent István plébánia“, „parochia S. Stephani de Ungaris“, s az utazók, mely egyik oldalról határolta, „magyarok utcaja“ néven ismerik.

Ez az egyetlen, talpalatnyi, teljesen magyar vonatkozású földje volt nemzetünknek Rómában, melyet az első magyar király alapított emléke szentelt meg. Most semmi sínes! A templom halála órája az 1776. júl. 20-án kelt bulában ütött, mely elrendeli lerombolását, mert szükség volt a telekre a szent Péter új sekrestyéjéhez. Egyuttal 7500 tallért rendelt VII. Pius kárpótlásul a német-magyar kolegiumnak, mely a templom tulajdonosa volt. Jelenleg nincs más emlék belőle, mint hét antik márványoszlop, melyeket az új sekrestye díszítésére felhasznál-tak. (Fraknoi: A magyar zarándokház, 1893.)

Mai lapunk 4 oldal.

sítani. Csak természetes, hogy az új törvény sem szüntette meg a bajokat, sőt a mindinkább nehezebb megélhetési viszonyok, a külföldi iparnak aránytalanul erős fejlődése és a szabadipar révén minden korlátozás nélkül való beeresztése csak öregbítette azokat.

Az sem jutott észébe a törvénytervezőknek, hogy a két szélsőségből, az eltörött czéhből és a szabad ipartörvényből kellene kiszedni a jót, a kettőnek javából kellene összeállítani az új törvényt. Akkor még nem felejtették el a czéh rossz hírét. Hallani sem akartak arról, hogy a czéhrendszerből egy jótát is átvegyenek, hogy a czéh helyébe más, megfelelőbb szervezetet létesítsenek. Olyan erős, s különösen olyan hangos volt még akkor a teljes szabadipar jelszava, hogy nem mertek vele komolyan szembeszállni.

Az 1884. évi XVII. törvényzikkkel kormányozzák most már tizenhat esztendeje iparunkat. Nem volt vele megelégedve sem az iparos, sem a közönség. Legtöbb bajuk volt vele az iparhatóságoknak. Nagyon sokszor kellett legjobb meggyőződésük ellen határozniok, mert úgy rendelte a törvény. Látták, tudták, hogy igazságtalanul sújtanak, hogy ártatlanul büntetnek, s nem segíthettek rajta. A törvény parancsolta.

Nagy bajok ezek, a melyeken csak akkor segíthet az új törvény, ha teljesen szakít a frázisokkal, ha a szabadipar czégére alatt megnyitott csatornákat, melyeken a külföldi selejtes gyártmány ömlik az országba, erős zslipekkal elzárja. Hiszen oda vezetett már bennünket az ipartörvény, hogy huszonnyolc esztendő után, föltétlenül liberálisan gondolkozó szakemberek, a kik részt vettek a czéh temetésén és nagy lelkesedéssel, szebb jövő reményében dobták rá az utolsó rögöt, ma visszasírják a czélt, a mely

ugyan rossz volt, de mégis sokkal jobb, mint a mai szabados, vegyes rendszer, a mely mellett az ipar a kereskedelem, a kereskedelem az ipar, mégis mindegyik a másik existenciájára tör.

A kereskedelmi kormányoknak, az új törvény kodifikátorának ma könnyebb a helyzete, mint volt tizenhat év előtt. A nagy közönség már jóllakott a szabadipar üres frázisával, mely azért szabad, hogy mindent megengedjen. Az iparos s a közönség ma már nem retteg a czéh árnyékától. Nem akarja föltámasztani halottaiból, nem kívánja fölsíni sirjából, de követeli, hogy a becsületes, tisztességes ipar védelmére adjanak más szervet: szabadabbat, méltányosabbat, igazságosabbat, de olyan erőset, mint a czéh volt.

Nagy hiba lenne, ha annyi csalódás után, az új törvény megalkotásakor úgy hunynánk szemet a mostani törvény hibái előtt, mint tettük a czéh eltörlésekor. Végig kell lapoznunk még egyszer az ipartörvényt, hogy megszivleljük benne a jót, s kidobjuk belőle a rosszat.

A tapolczai választás.

A boldogemlékü *Mócsy* Antal halála következtében elárvult tapolczai kerületben a néppárt felleptette *Abaffy* Emil cs. és kir. kamarást, a ki már le is utazott a kerületbe. Ezzel megindult Tapolczán a választási küzdelem, a mely csak rövid tartalmu lesz, mert a választás augusztus 14-én lesz.

A néppárt hangulata az egész kerületben roppant lelkes, s *Abaffy* Emil minden bizonynyal meg fogja nyerni a választók szeretetét és bizalmát és a *Mócsy* mandátumát.

A kerületi néppárt, hogy megmutassa impozáns erejét és lángoló elvhűségét, vasárnap, a hó 12-én nagy népgyűlést tart Tapolczán, mely alkalomra több néppárti képviselő is lemegy Tapolczára támogatni s győzelemre vinni *Abaffy* jelöltségét.

esetben magán viselő tervet nem készített, és pedig rövid 14 nap alatt, s azt III. Pálnak be nem mutatta.

A művész erőteljes egyénisége és a terv tetszettek a pápának, megadta a teljes hatalmat a megvalósításra s csak így ütötték végre-valahára az építés ügyét. A végső munkálatakat *Bernini* végezte a szent-Péter-térrel együtt s így VII. Sándor alatt a nagy munka befejeződött.

Öreg vonásokkal megrajzolt kép ez, különösen a mi a bazilika leírását illeti, pedig mennyi kedves vonása a régi hitbeli erősségnek, mennyi megható emléke az egyház szentjeinek, történelmi lehetett és volt valóban ott. Ha a római szent Pál templom óriási mozaik-képét csak messziről nézzük, a főbb vonásokat elég ólénkon megtarthatjuk emlékünken. De a művész képzeletének apró alkotásait, a csinos részleteket, a kicsike, sokszor majdnem humoros alakokat csak közelről lehet észrevenni. Így vagyunk leírásunkkal is. Lépjünk közelebb, ismerjük meg jobban a régi bazilikát, — azaz, szálljunk le a kriptákba.

* * *

Michelangelo hatalmas alkotását, a kupolát, mely halála után az ő fába metszett tervei szerint készült, négy óriási pillér tartja. A pillérek fülkéiben gigászi szobrok állanak, szent András, szent Veronika, szent Helena és szent Longinus alakjai, mely utóbbi magának *Bernini*nek műve. A pillérek nagyságáról fogalmat adhat az, hogy a szobrok majdnem 4 méteres alapon állanak, pedig maguk is meghaladják az öt métert. Minden egyes pillér belsejébe be lehet jutni

A népgyűlés programját a következő meghívó tudatja s gyűlésre tömegesen eljönni készülő választókkal:

Meghívó.

A b. e. *Mócsy* Antal gyászos halála folytán elárvult zala-tapolczai választó-kerület lelkes, hű néppárti polgárai

Zala-Tapolczán

1900. évi augusztus hó 12-én, vasárnap, délután 4 órakor a templomtéren

Néppárti népgyűlést

fognak tartani, a következő tárgyszorozattal:

1. *Beszámoló a néppárttól.* Tartja: *Molnár* János, pápai főpap, orsz. képviselő.
2. *A néppárti teendőiről.* Tartja: *Abaffy* Emil, cs. és kir. kamarás.
3. *A néppárttól.* Tartja: *Buzáth* Ferencz, orsz. képviselő.
4. *A néppárt és a kisiparosok.* Tartja: *Major* Ferencz orsz. képviselő.
5. *Legyünk-e néppártiak?* Tartja: *Kálmán* Károly, orsz. képviselő.

Kelt Zala-Tapolczán, 1900. Ausztus 6-án.

A rendezőség.

A kerület szabadelvű pártjában — ha ugyan lehet ilyenről beszélni — nagy az ijedség és kapkodás. Dr. *György* Zoltán ügyvédjelölt be nem vallott szabadelvű párti jelölt bukásának biztos tudatában ma utazott a kerületbe kortes-utjára.

A választók, minthogy számuk a három-ezret meghaladja, három bizottság előtt fognak szavazni.

UJDONSÁGOK.

— **A beteg főpásztor.** Dr. *Steiner* Fülöp megyés püspök ur *Ő* méltósága megbetegedése folytán szívünk bánatánál, lelkünk szomorúságánál valóban csak a zsidó sajtó arcaztalansága lehet nagyobb.

s innen vezet a lejárás a kriptákba. Régente is meg volt szorítva a lejutás lehetősége; a férfiak június 29-én, a nők Pünkösöd-hétfőn mehettek le. Jelenleg csak írásbeli engedély nyitja meg a kis ajtót, mert, a mint hírlik, Róma ostromának és elfoglalásának szomorú idejében ördögi tervvel innen akarták légből röpiteni szent-Péter sirját és templomát, hogy minél fájdalmasabb sebet fessenek az annyira gyűlölt pápaság és kereszténység szívére.

Ünnepélyes csend fogadja a belépőt a földalatti folyosókon, mintha a holtak birodalma kezdődne. Csakhogy nem rideg ez a fogadtatás, nem nyirkos szél csap felénk az üregekből; mintha az ide temetett másfélezer éves mult nemtője venné kezére lelkünket, olyan ajtatosságra serkentő, szívet emelő itt a hangulat. Fejünk felett az öblös bazilika folytonos dörgése hallatszik, itt meg az egyetlen viaszgyertya serzegésén kívül csak a beszélő kezdő emlékek lágy sóhajait lehet megsejteni.

Köny ül a szembe a legelső lépésnél, a legelső gondolatnál, hogy ime tizenegy láb mélyen a régi bazilika megszentelt talajára léptünk, melynek kövei mártírok vérével és csontjaival kevert földre vannak helyezve. A vatikáni Nérókertek földje szent föld. — A folyosó széles, kényelmes, magas, oldalfalai drága, márvány és mozaik-burkolattal fedve, hol egymást érik a domborművek, fülkék, melyekben a régi bazilikából ide hozott szobrok állanak, vagy festmények, melyeket annak freskóiról másoltak.

(Folyt. köv.)

A művészettörténelemben non kis gondot ad a kérdés megtejtése, mi adott alkalmat a régi templom lerombolására, ha egyszer annyira szép és pompás volt?

Különböző véleményeket adnak a tudósok, nem hiányoznak a bizonyítékok sem, épen azért talán a legáltalánosabb és legjellemzőbb elég lesz nekünk. Ez a vélemény egyrészt a korzellemben találja az okot, mely a régi békéből kifejtözve az újítások terére lépett; másrészt pedig abban, hogy a pápai trónra, mely egyedül rendelkezett a szükséges anyagi eszközökkel, oly förfu került, kinek agyában a kor jellemét határozottan visszatükröző hatalmas tervek forogtak. V. Miklós volt, a ki az egész pápai palotát megégette a bazilikával együtt modern modra egészen újra akarta építeni.

Nem tartozik feladatunk keretében, e tervek megvalósulását figyelemmel kísérni. Legyen elég a bazilika százötven évig tartott építésének rövid vázlata.

Ime a jellemzés: Az építés kezdetben tiszta lelkesedéssel folyt, addig, míg pápa és művész egymásra találtak. Később az egyik legnagyobb baj az volt, hogy vagy a művészi hajlam pápa korában nem támadt nagyobb kaliberű építőmester, vagy a nagy gondolatokkal terhes agyu művésznek nem akadt a mostoha időkben pártfogója. Ehhez járult az önzés is, melylyel a pápák kinstárát és jóhiszeműségét nem egészen tisztakezű emberek valósággal kiszakmányolták az építés czime alatt. Tervek halomszámra készültek, az egyes építőmesterek mellett vagy ellen klikkek, pártok alakultak, míg Michelangelo hatalmas kézzel bele nem markolt a cselszövényes zürzavarba, egy a lángész bélyegét minden

Midőn minden tisztességes ember megindul a beteg főpásztor állapota felett, a betegágyán fekvő, harczképtelen, hatalmas ellenfélén rug egyet-egyet a sajgó ama része, melyet, ha eddig szántunk, most már megundorodtunk tőle. A beteg állapotát bár komoly aggodalomra ad okot, ezidő szerint mégis javulnak mondható.

— **Kinevezés.** A pénzügyminiszter *Udvardy Miklóst* a helybeli pénzügyigazgatóságához segélydíjas gyakornoknak kinevezte.

— **Megtámasztott vadászok.** Gyalázatos szokás kezd lábra kapni a fehérvári telektulajdonosok közt. Naponként hallunk híreket, hogy egy-egy vadász-társaságnak neki romtanak s meg akarják tiltani a vadászterületen a vadászatot. Csak nemrégiben dr. Fejér Ferenc ügyvéd vadászott többet magával a fehérvári határban, midőn nagy garral nekik ront néhány gazdaember s meg akarták tiltani a további vadászatot az ő telkükön. A napokban pedig dr. *Eisenbarth Károly* ügyvéd a rácz völgyre dülő kukoriczásban volt hasonló inzultusnak kitéve. *Uyánis* ifj. Kovács Ignác malom-utcai lakos tiltakozott az ellen, hogy az ő kukoricza tábláján vadászson valaki. *Eisenbarth* ügyvéd vadászati kihágás miatt feljelentette ifj. Kovács Ignácot, a ki eddig nem akarta magát alávetni a vadásztervénynek, mely szerint a vadászokat bántani, vagy a vadászatban meggátolni, akadályozni még ifj. Kovács Ignác kukoriczásában is pénzbüntetés terhe mellett tilos.

— **Egy havi közigazgatás.** Székesfehérvár szab. kir. város közigazgatási bizottsága tegnap d. e. 10 órakor tartotta augusztus havi ülését báró *Fiáth Pál* főispán elnökle mellett a városi ház nagytérképén. Az ülés csendes lefolyású, valóságos szakreferensek számadatokkal telített jelentéséből állott, a melyeket a bizottság mindenkor jóváhagyólag tudomásul vett. Figyelmet csakis dr. *Bierbauer Viktor* főorvos jelentése érdemel, mely szerint a közegészségügy a múlt hónapban nem mondható kedvezőnek. A számárhur ut a gyermekek közt járványszerűleg lépett fel, s azt tapasztalja, hogy orvosi segélyben a gyermekeket nem részesítik. A könyök- és ösztöcsa köztisztasága, inkább tisztátalansága ellen kifogást emel. Részletes jelentése a következő:

F. é. július hó folyamán született törvényes fi 48, törvényes nő 42, törvénytelen fi 1, nő 3, összesen 94. Ugyan e hónapban elhalt fi 33, nő 37, összesen 70. Ezek közül 7 éven alul: törvényes fi 16, törvényes nő 12; törvénytelen fi 3, törvénytelen nő 3. Erőszakos halál nem volt. Halálok: Vele született gyengeség 6, görcs 3, béllhurut 10, számárhurut 3, hasi hagymáz 1, kíteges hagymáz 1, tüdőlob 6, tüdővész 10, guta 4, vízkór 2, elmebaj 2, aggkór 2 esetben. A városi kórházban maradt: fi 13, nő 15, összesen 28. Felvételtett 27 fi, 19 nő, összesen 46. Elbocsájtott 24 fi, 17 nő, összesen 41. Elhalt 1 fi, 1 nő; visszamaradt 15 fi, 16 nő, összesen 31. — Ápolási nap: 908. A többi szakreferensek jelentései is jóváhagyólag tudomásul vétetvén az ülés 11 órakor véget ért.

— **Abaltoni halásznép sorsa.** E czim alatt megírt hírnkre vonatkozólag vettük és közöljük az alábbiakat: Tény, hogy a régebbi egyes bérlőknek kiadott és kisebb területre szóló halászati jogosultság mellett a Balatonon a halászat átlag több munkást foglalkoztatott, mint jelenleg a nyári időszakban a társulat foglalkoztat. — A kezdet nehézségeivel áldozatok árán küzdő részvénytársaság nem tekintve azon tetemes

összeget igénylő beruházást, mely a korigényeknek megfelelő halászat berendezésével a társulatra háramlott és részben munka-erő megtakarítására is irányult, mégis alig 1/4-rész emberi munka-erőt volt képes a nyári időben megtakarítani összehasonlítva a múltban üzött halászati rendszerekkel; — de ha az elmúlt télen és tavasszal már megkezdett és jövőre szándékba vett, ugy a társulat érdekét képező nagyobb mérvű halászat lényegesen több hálalóval — a bekövetkező őszi, tél és tavaszra a társulat által bevezetettik, több embert fog halászatában alkalmazni, mint a régebbi bérlők, s így egyáltalában nem fog és nem kell bekövetkezni azon bal jóslatnak, hogy a halászzal foglalkozó parti lakók halászati munka hiányában kivándorolni kényszerüljenek.

A halászok a társulat által határozottan jobban vannak fizetve, mint az egyes bérlők által és rendszeresen kapiák keresetüket kézhez. — A nyári (ritkán eredményes) halászatot kivéve a halászok felesben szoktak halászni, a kifogott hal értéke tőlük előre megutározott áron készpénzben visszaváltatik, sőt, ha fáradságos halászatuk, a rendszeres és megélhetésükre szükséges pénzbeli havi járulékot el nem éri, ugy a társulat ezt kiegészíti, illetve felülfizeti. A legkisebb havi járulékat 40 korona és a természetbeni szolgálmányok.

Hogy a társulat a dughalászatot minden törvényes eszközzel kiirtani törekszik, az nem csak a halászat törvényen alapuló joga és a halászat általános nemzetgazdasági érdeke, világosan kitűnik abból, hogy míg a dughalászat a tilalmi időben is a legkisebb halat is kifogta és ha másképp nem értékesíthette, házi állatjaival etette meg; addig a társulat a törvénynek a halászati időre és tilalomra vonatkozó minden részét pontosan betartja s a dughalászat kiirtását mint az általános jog és törvényesség szempontjából felette kívánatosá teszi, annál fogva is, hogy a magyar emberben a jog és törvény iránti tiszteletet növelje.

A 25 évre alakult társulat a szakmányoló halászatot hogy nem fűzi és az első években saját jól felfogott érdekében nem üzethi, a dolog természetéből folyik; mert ha az első években kiirtja a halállományt, mit fog halászni később, miből fizeti az óriási üzem és bérlék költségeit és honnan állítja elő (a közlemény szerint) a részvényesek zsebébe dugni kívánt busás osztalékot.

A társulat igen is értékesíteni kívánja a halászat eredményét, hogy az országban kívül is szállít, habár elenyészően keveset. Ez csak nemzetgazdasági érdeke, ha a hal árából onnan is pénzt hoz be az országba; de tényleg mindenki kaphat halat, ha kellő időben és helyen arról gondoskodik, sőt a „Somogy“ gőzös még hetenként a parti lakók részére helyőkebe is viszi eladásra a halat; hogy néha elmarad a szállítás, vagy a megrendelt hal nem kapható meg, az a nyári halászat silányabb eredményében keresendő s nem annyira a közönség, mint inkább a társulat vesztesége.

A társulat a hal-állomány szaporítására és fentartására már ez év elején egy millió 8—15 emtr. hosszúságú pontyot vásárolt az állam dettói haltenyészedjéből és onnan elhozva a Balatonba eresztette, ugy 20 millió süllő (fogas) ikrát helyezett el a Balatonban homokban.

Ezek a számok tények, melyek a valóságban mindenképpen megfelelnek. — Egyeseknek, különösen a volt halászbérlőknek érdekeit igen is sérti a társulat megalakulása s kereset-forrásai-

kat apasztja, de legalább megcsinálteti a dughalászatot és ezzel azon állapotot, hogy a dughalászatok a halat a Balatonról 10—15 kilométerre is elhordták és osempezés módon árulták.

Egy nem részvényes.

— **Tolvaj kabala.** *Gorcsán* Mihály csendőr, a ki betegon fekszik a helybeli csapatkórházban, a napokban észrevette, hogy fehérváros aranygyűrűje a szekrényéről eltűnt. Jelentést tett a dologról s a gyamu *Paminger Sándor* 69. gyalogezredbeli baka ellen irányult, a ki feltűnt pazar költsékesével. Midőn azonban felsőbbbbsége ezért kérdőre vonta, odanyilatkozott, hogy a pénz *Herczeg Katalin* nevű szeretőjétől kapta. A vizsgálat során azonban kiderült s kéőbb Paminger maga is beismerte, hogy tényleg a napokban a kórházban őrségen volt s belopódzott a csendőr szobájába s a gyűrűt ő lopta el, majd zálogba tette s midőn kérdőre vonták, a zálogszedő a még el nem költött pénzzel együtt az ürgödörbe dobta. A vizsgálat során kiderült az is, hogy *Herczeg Katalin* az ügyben teljesen ártatlan.

— **Teközök figyelmébe.** A vasuti állandó teköző társaság a vasuti állomás kerthelyiségében nagy költséggel egy új tekepályát építtetett aszfalt talapzattal és kaucsuk golyókkal. A megnyitót ünnep f. hó 12-én azaz vasárnap d. u. 5 órakor lesz, a mikor is vendégeket szívesen lát a fenti társaság.

— **A vidéki kerületi betegsegítő pénztárak orsz. közp. bizottsága** augusztus hó 8-dikán az országos iparegyesület helyiségeiben *Matkovits Sándor* dr. elnöklésével ülést tartott, melyen a székesfehérvári ker. betegsegítő pénztárt *Füzy Márton* képviselte. Többek között fölhozott konkrét esetek folytán elhatározta a bizottság, hogy külön fölterjesztésben föl hívja a kereskedelmi miniszter figyelmét arra, hogy egyes pénztárak önként akarnak az illetékes kerületi pénztárakba beleolvadni, némely helyütt pedig a felügyeleti hatóságok felszorozzák a régebbi idő óta tengődő pénztárak feloszlatását és a kerületibe való beolvadását, azonban a küszöbön levő reformra való tekintetből a beolvadást a hatóságok neheztelik meg és késleltetik, holott minden késedelem az illető pénztártagjainak jogélvezetét késlelteti és a betegsegítést annál a pénztárnál illuzóriussá teszi. Ezeknél fogva fölkeri a központi bizottság a minisztert, hogy az ilyen kért avagy külföldben megokolt beolvadás keresztülvitele iránt soronkívüli és a betegsegítés érdekében lehető s sürögösen intézkedjen az általános reform keresztülvételének bevétele mellett. A fölterjesztés készítésével *Szontágh Jenő* főjegyző biztatván meg, az ülés véget ért.

— **Fiatal életmentő.** *Huszár István* 6 éves fiúcska a napokban a közfürdőbe ment, midőn a bevezető hidon valami fölött elbámolt s beleesett a vízbe. Az ott álldogáló *Töke Ferencz*, *Töke Pál* fürdőgondnok fia minden habozás nélkül utánna vetette magát s partra vitte a mármár fuldokló gyermeket. Az életmentő fiú még csak 10 éves.

— **Megunta az életét.** *Sprajer István* közeleddi nyerges-mester bejött tegnap székesfehérvárra s egy lopott bört eladott 24 koronáért s azután vett Szekeránál egy revolvért sagyon akarta magát löni, mert, miként mondá, megunta az életét. Először a sóstót szemelte ki halálhelyül, később azonban meggondolta a dolgot s a „Ponty“ vendéglőben nyitattott szobát. Tervét azonban elárulta elkeseredésében s még mielőtt keresztül vihette volna, a rendőrség őtalmá alá került, a honnan pedig a közeleddi csendőrség fogja tovább szállítani.

— **Elmaradt jegyzői szigorlatok.** A vármegyénél jegyzői szigorlatot akartak tartani. Ki is tüzték a határnapot, volt is jelentkező elég s most a miniszterium kísütötte, hogy csak azok vizsgálhatnak, a kik mult hó 23-ika előtt adták be a kérvényöket. Mivel pedig ilyen egy sincs, tehát a vizsga elmarad. Furcsa terminus-kérdés?!

— **Jóváhagyott határozat.** Székesfehérvár szab. kir. város május havi közgyűlésén **Bóna József** pénztári ellenőr részére 40 évi hű szolgálataira való tekintettel évi 500 korona működési pótlékot szavazott meg a bizottság. A közgyűlés e határozatát a miniszterium jóváhagyta.

— **A magyar birodalom népesedése.** A magyar korona országában júniusban élve született 57.401 gyermek, halva 1163. Hét évnél fiatalabb korban 18.390-en, hét évnél idősebb korban 19.093-an haltak el, a népség természetes szaporodása tehát 19.918. A házasságkötések összes száma június hónapban 12.109, csupán a magyar anyaországban 11.189. Csupán a magyar anyaország népesedését tekintve azt látjuk, hogy a folyó év június hónapban 2011-e kevesebb a szaporodás, mint a múlt év ugyane hónapjában. A születések aránya június hónapban legmagasabb volt a Tiszántul, legalacsonyabb a Dunán tul. A megyék közül Ugocsáé az első, míg az utolsó helyre Baranya vármegye kerül. Városi törvényhatóságaink közül a születések számaránya tekintetében Szabadka áll az első helyen, az utolsó Zombor. Aránylagosan legtöbb házasságot a Tiszán innen kötötték, a legkevesebbet a Dunán tul. A megyék között Fogaras foglalja el az első helyet, az utolsó Árva. Városi törvényhatóságaink közül Kolozsváré az első, ahol 52 házasságot kötöttek, legkisebb az arány Fiumében, ahol 12 házasság kötöttet és Szegeden, ahol a házasságkötések száma 36. A halandóság legnagyobb volt a Duna-Tisza közén, a legkisebb a Dunán tul és a Tiszán innen, amely két országrészben teljesen egyenlő az arányszám. Az egyes megyék közül Heves és Pest vármegye mutatja a legkedvezőtlenebb, Zala a legkedvezőbb arányszámot. Városi törvényhatóságaink közül aránylag a legkevesebb haláleset Baján történt, a legtöbb Pécsen.

— **Járvány.** Soponyán a roncsoló toroklob járványszerűleg fellépett. Az óvintézkedések megtették.

— **A nőgyűlés.** A folyó évi május hónap a székesfehérvári jótékony nőgyűlés által rendezett gyűlés alkalmával a szegények segélyezésére kegyes adományokat adtak a következők: (Folytatás.) X. számú gyűjtőiv: Almásy Ferencné, Gebhardt Bódogné, Hettyei Ferencné, Langmár Gáspárné, 2—2 kor., Csefko Józsefné, Gabrovics Ferenc, Krausz Adolf, Lövy Albertné, Polgár Antal, Szólti Mihály, Wiener András, Weisz Bernát 1—1 kor., Braum Dávidné, Knittelhoffer József 80—80 fill., Knittelhoffer Ferenc, Lövinger Albert, Rappaport Adolf, Stolzenberger József, Szántóné 60—60 fill., Angely János, Almásy János, Bernát Ferencné, Balog Istvánné, Denkoviczné, Fülöp Katalin, Fritz Ferencné, Horváth Mihályné, Kovács Józsefné, Lert Istvánné, Marschalek János, N. N., N. N., Pehakker Jánosné, Peresztégi Nagy József, Szilasy Józsefné, Szakál Istvánné 40—40 fill., Nagy Julia, Tüske Istvánné, 30—30 fill., Bruszt Lipót, Bognár Pál, Bruszt Sándorné, Dekmár Istvánné, Gerdán Jánosné, Gulik Istvánné, Józsa József, Karl Ferencné, Kelemér Mártonné, Kovács Ignácné, Majzer Károlyné, N. N., Nemes Ferenc, Nyul Jánosné, Orbán Ferencné, Taferner Istvánné, Tóth Györgyné, Tiringner János, Töke Mihályné 20—20 fill., Gertner Jánosné, 12 fill. Gabrovits István, Hegedüs Györgyné, Horváth Jánosné, Kurucz Ferencné, Manhard József, Pogács János, Szabó Bakos Julianna, Szegfi Ferencné, Sziksz Andrásné, Töke Mari, Zsigmond Pál 10—10 fill., Lencsés Józsefné, Peresztégi Nagy Pálné, Szabó Pálné, Tóth Istvánné 6—6 fill., Paulusz Andrásné 4 fill. Összesen 33 kor. 70 fill.

Irodalom.

— **A magyar népdalok gyöngyei.** 101 magyar népdal, melyeknek legnagyobb részét **Füredi Mihály** énekelte, zongora kísérettel kiadta a Rózsavölgyi és Társa cs. és kir. udvari zeneműkiadócéz Budapestben. Ára 3 korona. — **Füredi Mihály** a nemzeti színház volt hírneves operas és népszínmű énekes a magyar népdalnak páratlan interpretatora volt. A jelen füzet nagyob-

bára az ő repertoírjából van összeállítva, s így a magyar népdalok gyöngyeit foglalja magában új kiadásban. A zongora kíséret izléses és könnyű. A dallam a kísérletbe szintén foglalják, s esetleg ének nélkül is használható. Tekintve a kötet díszes kiállítását s a daloknak nagy számát, annak ára csak 3 korona feltűnően csekélynek mondható.

KÖZGAZDASÁG.

— **Iparunk és Auszria.** Mint Bécsből táviratozzák, ottani kereskedői körökben nyugtalanságot kelt az a hír, hogy Körber miniszterelnöknek nem sikerült Széll miniszterelnökkel a magyar iparpártolási mozgalomra vonatkozólag megállapodásra jutni. Bécsben ezt magyarázzák, hogy Széll a kormány iparpártolására nézve engedelményeket tenni nem hajlandó, mely esetben az osztrák ipar hiába számít arra a védelemre, melyet a Körber-miniszterium — elég óvatosan — a megbeszélések eredményétől tett függővé. Egyébként a N. Fr. Pr. tegnapi száma a következőket írja: Körber dr. miniszterelnök tegnap megbeszélést folytatott Széll miniszterelnökkel, mely alatt az osztrák ipartermékek Magyarországból való kizárásának kérdése is szóba került. Megállapodásra még nem jutottak a kérdésemben, mely így a két kormány között további tárgyalások anyagául fog szolgálni.

— **A magyar ipar érdekében.** Plósz Sándor igazságügyminiszter is intézett rendeletet az alája rendelt hatóságokhoz, melyben meghagyja, hogy hivatalos szükségleteik beszerzésénél mindenkor a magyar s a helyi ipar termékeit vegyék figyelembe s az előforduló munkálatoknál a helyi iparos-osztályt és helyi munkásokat vegyék igénybe.

Utazás az egyházi zene körül.

Irta: **Istrosius.**

(Folytatás.)

Nem tagadom, egyes helyeken szépen, figyelmesen zenéltek és muzsikáltak, énekeltek is egyszer-egyszer, egy és ugyanazon mise egyes részeiben. De mit zenéltek, mit énekeltek, mily szerzők művei kerültek előadásra? Az utolsó tíz év alatti tapasztalatról beszéllek, a mely idő alatt a nagy Czeccilia-egylet törekvései, működése, céljai hazánkban is ismeretesek voltak, sőt nagyon is ismeretesek. Hisz' az egyházi zeneirodalom ibolyáival is találkozunk már az utolsó évtizedben hazánkban! — Hol nagyobb-szerű, állandó és gyakorlottabb zene és énekkar állott rendelkezésre, ott aztán oly vidám, oly kedélyes, rakoncátlan érzéki és talpalá való, oly fületesiklandozó és szívet simogató muzsikát csaptak, hogy mindannyiszor eszembe jutott Weber Gottfried drasztikus, de nagyon találó kritikája Haydu József egyik miséje fölött t. i. hogy „Haydu az örökkévalóság örömeit valószínűleg oly *thé dansant*-nak képzelte, melyen az apostolok és szent mátyrok szent Orsolyával és 11.000 szüztársával egyszer jól kimulatják magukat vidám mazaruka és keringő táncban.“ Felváltva aztán hallottam ily felszereltbb zenekarokkal bíró székesegyházakban a tulkedélyeskedő Haydu, a kellemes érzékiséggel hódító Mozart, az érzelgősen festő Cherubini, az édes-keves, hol enyelgő, hol mintegy szírelem-bánatban daloló Schubert, a nyugtalanzkodó, fészkelődő, bömbölő Haydu Mihály, a kedveskedő, hosszadalmas Vogler, Eybler, Schnabl, Hummel stb. stb. zenéje mellett oly érték és tartalom nélküli misegyártmányokat, melyek sok tekintetben a zeneszerzésnek egyáltalában, de még inkább az egyházi zenének szennyfoltjai, visszaélés a művészettel ugy, mint az egyház szellemével és szándékával, oly munkák, melyek a középszerűséget sem érik

el, a melyeket a legjobban úgy szeretnék nevezni, hogy: *egyházi zenei pestis*. Ilyen gyártmányokkal megmetyelgették és megmetyelzik még ma is kórusainkat ott, a hol zenekarok léteznek, t. i. oly zenegyártók munkáival, mint a milyen: Bühler, Lehhiedermayr, Diabelli, Müller Donat, Führer, Wanhall, Werner, Maresch, Weiss, Blaschek, Demel, Bernecker stb. stb. hozzácsapva ezekhez még a legmodernebb s legújabb gombamódra még hazánkban is felburjánzó egyházi zeneművek, milyeneket tudtommal akárhányan oly egyének gyártanak s adnak vagy adatnak protectió utján elő, kiknek az egyház liturgikus életéről, a liturgika mivoltáról, az egyházi zene szelleméről, kellékeiről, az erre vonatkozó kötelező rendeletekről stb. gyenge fogalmuk sincs; de igen is van nekik ahhoz arczuk-bőre, annyi hatalmaskodó önállóságuk, hivatalos tekintélyükre támaszkodó joghatóságuk és elbizakodottságuk, nyílt vagy hallgatólag engedélyük, éretlenségeiket képzelt művészetük s kompozíciói tehetségük silányságait templomaink kórusaira cipelni s ott fenséges istentiszteletünk és a liturgia rovására az ájtatos (?) közönséget mulatgatni s saját hiúságukat az undorodásig bűnös módon a szent helyen kielégíteni. Igen.

Mit szóljak még az ugynevezett betétekről, milyeneket hallanom akárhány főtemplomban alkalmam volt nagymise alatt? Említsek szerzőket? Kár volna; de röviden csak azt mondom: Witt Ferencz a legtöbbre egy százszoros, hatalmas *Pfui-t* kiáltott volna, mint a hogy azt tette azokra a karnagyokra, kik annak idejében Bécsben — a nyolcvanas években — bizonyos „De Bonduin“ nevezetű előkelő hölgy hírhedt Offertoriumait stb. adták elő egyes templomokban.

Tudok székesegyházakat, hol a kollegiátus nagy misék alatt vagy az orgonista, kántor szolóban vagy a klerikusokkal magyar énekeket zengedez. Egy székesegyházban tapasztaltam ezt vasár- és ünneppapokon, sőt még püspöki pontifikális mise alatt is, legfeljebb annyi változással, hogy majd egy kispap, máskor ismét valami tündököltni, brillérozni óhajtó hölgyecske vállalt valami érzelgős, édes-kesernyés „*Ace Mária*“-t, vagy „*Domine ne in furore tuo*“-t.

Tudok székesegyházakat, hol a nagymise első felében Stolz Albán-nal szólva „hamuszürkés és szívet fagyasztó choralist“ nem énekelnek, hanem da.álnak, kornyikálnak, míg a nagymise második felében már kis-misére csap át, a mely alatt Breviariumot recitálnak.

Említsem-e még a zenés vecsernyéket és a litániákat is, melyeket végig figyelhettem egyes székesegyházakban. Nem mondom, hogy ájtatosan végig hallgattam. Az merő lehetetlenség lett volna. Hallottam vecsernyéket Haydu M.-tól, Hummeltől, Mózárttól stb. stb. zenialis zeneszerzőktől, ugy szintén egyes litániákat is ezektől. A leggyönyörűsegebb és legelvezetesebb operazene, melynek egyes jól sikerült részleteire az ember szeretne tapsolni, — de nem imádkozni. No, de hát ezekben legalább van művészet, ha nincs is bennük egy csepp egyházi szellem, és legméltóbb helyüket a színházban találnak.

(Folyt. köv.)

Felélős szerkesztő: **Chay Antal.**

